

K TAB YAT

Bülent HÜNERL *

Fedora vanovna Arnaut, i i i i
i
(Gagauz Dili ile Ünlü
Ukrayna Klasikleri Taras evçenko ve Lesya Ukrainka), Vidavniçiy Dim
Dmitra Burago, Kiyiv (Kiev) 2011, 165+II s.

Dünyadaki her toplumda edebi dilin simge isimleri vardır. Bu ki iler zaman zaman eserleriyle yazı dilinin olu masına öncülük etmi ; zaman zaman da yazı dilinin en seçkin örneklerini vererek edebiyat dünyasındaki hak ettikleri yerleri almı lardır. Dolayısıyla bu ki iler toplum nezdinde ürettikleri edebî eserlerle “Milli air” veya “Vatan airi” gibi adlandırmalara mazhar olmu lardır. Türk co rafyasından bakılacak olursa, Türkmen edebiyatı için Mahdumkulu yazdı ı eserleriyle Türkmen Türkçesinin öncülü ünü yapmı tır. Onun eserleriyle artık Türkmen Türkçesi bir yazı dili haline gelmi tir. Bu bakımdan Türkmenlerin gönlünde e siz bir yere sahiptir. Kazak edebiyatında Abay brahim Kunanbayo lu’nun; Tatar edebiyatında Abdullah Tukay’ın, Kumuk edebiyatında Yırçı Kazak’ın, Azeri edebiyatında Mirze Elekber Sâbir’in ve Bahtiyar Vahabzade’nin, Özbek edebiyatında Abdülhamit Süleymano lu Çolpan’ın yeri tartı ılmazdır. Yine Türkiye Cumhuriyeti’nin ulusal mar ı olan stiklâl Mar ı’nın yazarı Mehmet Âkif Ersoy "Vatan airi" ve "Milli air" unvanları ile anılır. Keza Namık Kemal ve Mehmet Emin Yurdakul da yine bu sıfatlara

* Yrd. Doç. Dr., Kiev Milli Taras evçenko Üni., Filoloji Enst., Türkoloji Böl., elmek: hbulent80@gmail.com

layık görülme tür. Dünya edebiyatında ise Almanlar için Johann Wolfgang Von Goethe'nin, Polonyalılar için Adam Mickiewicz'in, Macarlar için Sándor Petfi'nin, Pakistanlılar için Muhammed Iqbal'in yeri son derece önemlidir. Dünya edebiyatındaki bu airler, edebî ürün verdikleri topraklarda “Milli air” unvanıyla taçlandırılmışlardır. Dolayısıyla bahsi geçen bu airlerin milli duyguları uyandırmadaki başarısının yanı sıra millî dilin i letilmesinde gösterdikleri hüneler, onları toplum nazarında e siz bir konuma getirmi tir.

Aynı ekilde Ukrayna edebiyatının “Milli air”i olarak adlandırılan ve Ukrayna milli kimlik olu umunda önemli bir yer i gal eden iki de erli air bulunmaktadır. Bunlardan ilki Taras Grigoroviç Şevçenko (9-Mart-1814–10-Mart-1861) (Ukraynaca: *Тарас Шевченко*)'dur. Taras Şevçenko'nun yapıtları Ukrayna dilinin ve edebiyatının temelini olu turmaktadır.

airli inin yanında ressam da olan Taras Şevçenko, Ukrayna toplumunda son derece e siz yere sahiptir. Çocuklu undan itibaren kendini zor bir hayatın içinde bulan yazarın ya adıkları, hem edebî metinlerine hem de resimlerine yansıma tır. İlk şiirlerini “Kobzar” adı altında yayımlamış tır. Sonrasında edebiyatın çe itli dallarında de erli eserler vermiş tir. Ukrayna edebiyatında, dilinde ve kültüründe bu denli ba at rol oynama bir airin, günümüz Ukrayna'sına yansımaları da olmu tur. Özellikle aine atfen Ukrayna'nın en popüler üniversitesine onun adı verilmiş (Taras Şevçenko Adına Kiev Milli Üniversitesi/

Тарасівський національний літературно-меморіальний музей); adının verildi i Kiev merkezindeki parkın ortasına bir heykeli dikilmiş tir. Bununla beraber Ukrayna'daki birçok yer ve okullar onun adını ta ıtmaktadır.

Ukrayna edebiyatının di er önemli airlerinden biri de Lesya Ukrainka (25 ubat 1871-1 A ustos 1913)'dır. Asıl adı Larisa Petrivna Kosaç-Kvitka (*Лариса Петрівна Косач-Квітка*)'dır. Ukrayna edebiyatının önemli kadın airlerinden biri olan Lesya Ukrainka'nın üzerinde annesinin etkisi oldukça fazla olmu tur. Ukraynacanın konu ulmadı ı ve ö retim dili olmadı ı Çarlık Rusya'sı yıllarında; Lesya Ukrainka annesinin iste iyle Ukrayna dilinden, edebiyatından ve kültüründen uzak kalmamak için örgün e itim görmez. Çünkü bu yıllarda Rusça e itim yapılmaktadır. Annesi buna karar ı çıkmış tır. Annesi onu evde milli kültürü ve dili içeren bir e itimden geçirir. Dolayısıyla Lesya Ukrainka'nın eserlerinde çocukluktan itibaren aldığı milli uur onun edebî eserlerine yansıma tır. O, ya amı süresince Rusya'ya karar ı mücadele etmiş tir. Lesya Ukrainka, sa lık sebepleri nedeniyle ömrünün son yıllarını ülkesinden uzakta geçirmi tir. Bu süreç içerisinde Ukrayna'ya duydu u özlemi şiirlerinde dile getirmi tir. Lesya

Ukrainka'nın adı, Taras evçenko gibi günümüz Ukrayna'sında pek çok yere (kütüphane, park, üniversite vb.) ad olarak verilmi tir.

te Ukrayna edebiyatının bu iki önemli airi, Taras evçenko Adına Kiev Milli Üniversitesi Filoloji Enstitüsü Türkoloji Bölümü Ö retim Üyesi Doç. Dr. (Tudora) Fedora Arnaut tarafından Gagauz Türkçesine çevrilmi tir. *Ukrayna Gagauz Birli i*'nin katkılarını da alan bu eserdeki iirler, Taras evçenko ve Lesya Ukrainka'nın, Ukrayna e itiminde be ile on birinci sınıflar arasında okutulan iirlerini kapsamaktadır.

Sovyet döneminde Ukrayna'daki okul programlarında “Sovyet Edebiyatı” adı altında, sürekli bir biçimde Rus klasikleri okutulmu tur. Bu yüzden Moskova kaynaklı bu e itim programları, SSCB idaresindeki milletlerin kimlik olu umlarına ket vurma tur. Ukrayna özelinde, ba ımsızlık kazanıldıktan sonra bu durum eklen düzelmeye ba lasa da içerik olarak pek de i memi tir. Özellikle azınlıkta olan Ukrayna Gagauzları; Ukrayna'nın klasiklerini Ukrayna dilinde ö renirken, aynı eserleri ana dillerinde bugüne kadar okuyamamı lardır. Bu ba lamda çalı manın iki temel amacı ortaya çıkmaktadır. İki Gagauz Türkçesinin çeviri yapılabilecek kadar zengin bir dil oldu unu, ikincisi ise Ukrayna sınırları içinde ya ayan Gagauzların, Ukrayna ulusu gibi yerli bir halk sayıldıklarını ve bu ülkenin de erlerine sahip çıktığı nı göstermektedir.

Çalı ma, çevirmenin “Hazırlayandan” adlı bölümüyle ba lamaktadır. Bu bölümü Gagauz Türkçesiyle kaleme alan çevirmen, kitabı hazırlama amacını açıklamı tir. Çalı manın “Ön Söz”ü kitabın redaktörü de olan Kulaksız Olga Semönovna tarafından kaleme alınmı tir. O, burada Gagauz Türkçesiyle ilgili be enilerini ve böyle bir eserin Gagauz Türkçesine çevrilmesinden duydu u mutlulu u dile getirir. Arnaut'un önemli bir i ba ardı nı söyler. Kitabın devamında ilk olarak “Taras evçenko'nun Hayatı ve Eserleri”, ikinci olarak “Lesya Ukrainka'nın Hayatı ve Eserleri” ne yer verilmi tir. Bu bölümler çevirmen tarafından Gagauz Türkçesiyle yazılmı tir. Kitabın bu kısmından itibaren Taras evçenko'nun Ukraynaca “ i i” olarak verilen on be metni, Gagauz Türkçesine “Peetläär” ba lı ı altında çevrilmi tir. Devamında benzer formatta Lesya Ukrainka'nın iirlerinin Ukraynacadan Gagauz Türkçesine çevirisi verilmi tir. Her iki aire ait iirler, Ukraynaca-Gagauz Türkçesi paralel metin olarak verilmi tir. Çalı manın sonunda “çindekiler” gösterilmi ve *Ukrayna Gagauzlar Birli i* deste iyle hazırlanan çalı malar tanıtılmı tir. Ayrıca kitaptaki kimi iirlere konu bütünlü üne göre ünlü Gagauz ressamı *Vyaçeslav Hacımitev* tarafından çizilen resimler de eklenmi tir.

Sonuç olarak Arnaut'un, edebî türler içinde aktarılması en zor olan tür türünü, anadili olan Gagauz Türkçesine çevirmesi, hem çevirmenin ustalığını hem de Gagauz Türkçesinin yabancı dillerden çeviri yapılabilecek yetkinliğe sahip olduğunu gösterir. Dolayısıyla Arnaut tarafından yapılan bu çalışmada, Gagauz Türkçesi gibi hassas bir konumda bulunan bir Türk lehçesi için son derece manidardır. Aynı şekilde Türk lehçeleri içinde en son yazı diline kavuşmuş olan Gagauz Türkçesinin, edebiyatın her alanında gösterdiği yeterlilik ve devamlılık mühim bir başarıdır. Çalışmada da bu sürece destek vermiştir. Bu manada böyle bir eserin Gagauz Türkçesine çevrilmesinde gösterdiği gayret ve başarıdan dolayı (Tudora) Fedora Arnaut'u tebrik ediyoruz.